

HALUATKO TIETÄÄ LISÄÄ? TÄÄLTÄ PÄÄSET TUTUSTUMAAN AIKAKAUTEEN SYVEMMIN

LISÄTIETOA 5.

KASARIN TENAVAT

Vaatteet ja aatteet

Vaatteiden eri merkitykset voivat liittyä käytännöllisyyteen ja esimerkiksi sosiaaliseen luokkaan. Alun perin lapset puettiin kapaloihin, jotka pitivät lapsen paikallaan. Liikkumisen kehittyessä kapalat vaihdettiin löysempiin vaatteisiin, kuten paitoihin ja mekkoihin, jotka oli helppo vaihtaa. Sekä tytöt että pojat puettiin mekkoihin hyvinkin pitkään. Housujen käyttö pienten lasten vaatteena yleistyi vasta 1900-luvun puolella.

Köyhän väestön lasten ainoa vaatekappale saattoi vielä 1800-luvullakin olla paita, joka kulutettiin puhki tai annettiin siitä uloskasvettua nuoremmalle. Varakkaammat perheet pystyivät vaatettamaan lapsensa paremmin ja muodin mukaisemmin eri ikäkausina, ja lapsilla oli useammat vaatekerrat. Yhteiskuntarakenteen muuttuessa ja varallisuuden kasvaessa vaatteista tuli myös alempien yhteiskuntaluokkien kulutustuote. Tähän vaikutti osaltaan myös teollistumisen nousu suomalaisessa yhteiskunnassa ja vaatteiden valmistaminen massatuotantona.

Vaatteiden materiaaleina käytettiin pitkään luonnonmateriaaleja. Maatalousyhteiskunnassa langat ja kankaat tehtiin itse, mutta teollistumisen myötä tehdasvalmisteiset kankaat tulivat kaikkien ulottuville. Toisen maailmansodan aikana nopeasti kehittynyt valmisvaateteollisuus lähes pysähtyi. 1950-luvun sotakorvausten jälkeen markkinoille tulivat uudet keino- kuitukankaat, joiden käyttö nousi suosioon erityisesti 1970-luvulta lähtien. Hyvinkään villatehdas oli yksi ensimmäisistä tehtaista, jossa valmistettiin

uudenlaisia keinokuitukankaita. Nykyaikaisissa lastenvaatteissa suositaan luonnonmateriaaleja, kuten puuvillaa ja villa sekä sekoitekankaita niiden pestävyyden vuoksi.

Aikuiset päättivät pitkään lasten puolesta, mitä he pukivat päälleen. 1800-luvun loppupuolella syntyi ajatus siitä, että lasten pukeutumisen ja hyvän lapsuuden välillä on yhteys: hyvinvoiva lapsi kulki puhtaissa, ajanmukaisissa ja vuodenaikaan sopivissa asusteissa. Vaatteista heijastui myös ajan käsitys lapsista ja lapsuudesta. Lapsille vaatteet tehtiin pitkään käsin. 1900-luvulle asti lapset puettiin samanlaisiin vaatteisiin kuin aikuiset. Nykyaikana lapset saavat itse vaikuttaa siihen, mitä pukevat päälleen.

Suuren valikoiman vuoksi lasten on mahdollista valita vaatteita, joista itse pitävät. Lapset ovat markkinoille kuluttajia, joille suunnataan omia vaatemallistoja ja muodinmukaisia, tehdasvalmisteisia vaatteita. Lastenvaatebisneksen on sanottu räjähtäneen käsiin, ja osa vanhemmista on pohtinut kertakäyttövaatteiden ympäristövaikutuksia. Lasten pukemisesta kierrätettyihin vaatteisiin on tullut uudenlainen arvovalinta siinä missä se aiemmin oli pakon sanelemaa.

Vapaa-aika ja avainlapset

Aiemmillä vuosikymmenillä alkanut päivähoidon ja koulutuksen kehittyminen sai vuonna 1973 tuekseen päivähoitolain, joka määritteli kuntien vastuut päivähoidon järjestämisestä. 1960-luvun lopulla alkanut peruskoulukokeilu syrjäytti kansakoulun ja oppikoulun koko maassa viimeistään vuonna 1979. Lapset viettivät päivisin aikaa päiväkodissa ja koulussa, mutta vanhempien työskennellessä lapset olivat iltapäivät yksin.

1950-luvulta alkaen oli puhuttu avainlapsista. Avainlapsella tarkoitettiin lasta, joka vietti iltapäivisin aikaa ilman aikuisten valvontaa. Nimitys tuli lasten kaulassa narulla tai kengännauhalla roikkuvista kotiavaimista. Taustalla vaikuttivat myös lähiöiden ja isojen kerrostalokompleksien nouseminen kaupunkien reunamille. Lähiöt synnyttivät omia yhteisöjään, joiden lapset viettivät usein aikaa yhdessä ilman vanhempien valvontaa.

”Avain roikkui kaulassa, kun olin ulkona. Aina sovittiin kotiintuloaika ja siitä piti itse huolehtia.”

Muistelija eli lapsuuttaan Hyvinkäällä 1970-luvulla.

Huoli lasten turvallisuudesta herätti aikuisten keskuudessa keskustelua siitä, mitä asialle pitäisi tehdä. Sekä seurakuntien että kuntien tahoilta järjestettiin iltapäiväkerhotoimintaa, joka tarjosi lapsille toimintaa iltapäivisin. Ohjattua, koulutettujen aikuisten valvomaa toimintaa pidettiin parempana vaihtoehtona kuin itsenäistä ajanviettoa. Tuore päivähoitolaki koski myös lasten iltapäiväkerhotoimintaa.

”Kerhossa oli aina lelupäivä, jolloin sai tuoda lempilelunsa kerhoon. Ja täytettiin reissuvihkoa, jonne kirjoitettiin tärkeimmät asiat päivän tapahtumista.”

Muistelija eli lapsuuttaan Hyvinkäällä 1980-luvulla.

Päivät vietettiin usein sään salliessa ulkona. Kirkonrotta, poliisi ja rosvo sekä kymmenen tikkua laudalla olivat leikkejä, joita leikittiin lähes jokaisella pihalla. Sateisella tai muuten huonolla säällä aikaa vietettiin sisällä, joko kotona tai uusien kerrostalojen kerhohuoneissa. Lautapelit olivat suosiossa, samoin pienemmillä lapsilla nuket, pikkuautot ja barbiet. 1960-luvulla suosioon noussut muotinukke löytyi monen lapsen leluhyllystä ja sen rinnalle syntyi useita kopiotuotteita.

”Lempileluni olivat nuket ja barbit. Barbeille tehtiin itse paljon vaatteita. Saatiin äidiltä kangastilkkuja ja ommeltiin siskon kanssa käsin harsimalla. Leikimme siskoni ja kavereitteni kanssa myös paljon koti- ja prinsessaleikkejä. Paperinuket kuuluivat lempileikkeihimme. Keräsimme niitä Apu-lehdestä ja teimme niitä itsekin. Varsinkin vaatteiden piirtäminen oli mukavaa puuhaa. ”

Muistelija eli lapsuuttaan Hyvinkäällä 1970-luvulla.

YLE aloitti vuonna 1977 lastenohjelmien ikiklassikon, Pikku Kakkosen, esittämisen. Se keräsi lapset tv:n ääreen iltaisin puoli kuudelta. Pikku Kakkosessa esitettiin monia klassikoiksi muodostuneita ohjelmia, kuten Pelle Hermanni, Kössi Kenguru ja itäsaksalaiset Nukkumatti-animaatiot. Myös näyttelijöiden lukemat sadut tulivat tutuiksi, erityisesti Lasse Pöystin eläviä tulkinnat jäivät monelle mieleen.

”Noita Nokinenää radiosta ja lasten toivekonserttia. ”

Muistelija eli lapsuuttaan Hyvinkäällä 1970-luvulla.

1980-luvun aikana lasten vapaa-aikaan tulivat pelikonsolit. Kaikilla ei ollut varaa kalliisiin laitteisiin, vaan pelejä keräännyttiin pelaamaan porukalla. Nintendo ja Atari olivat tuoneet markkinoille vuosikymmenen vaihteessa pelikonsolit, joilla aiemmin pelihalleissa pelattavia pelejä saattoi pelata kotisohvalla.

”Ulkona leikittiin kesällä yhteisleikkejä kuten kirkonrottaa, kymmentä tikkua laudalla, polttipalloa, pesäpalloa yms. Kesällä leikittiin myös lähikentällä ja pihalla ravintolaa. Ruoka-aineksina oli luonnon kasvit ja hiekka yhdessä ” Lapsuutensa Hyvinkäällä 1970-luvulla viettänyt

”Isän tekemä nukkekoti oli lempilelu ja sillä leikkiminen parasta. Se on minulla vieläkin tallessa”

Muistelija eli lapsuuttaan Hyvinkäällä 1970-luvulla.

Ystävyys

Ystävyys ja kaveruus ovat tärkeitä. Lapset leikkivät usein isoissa joukoissa ja ystäväpiiri loi turvaa: kun vanhemmat olivat töissä ja iltapäiväkerho loppui, aikaa vietettiin yhdessä kavereiden kanssa.

Erytisesti lähiöissä kasvaneet lapset saivat nauttia pihapiirien suurten lapsikatraiden seurasta. Aina löytyi leikkiseuraa ja pihapiiri, puistot ja metsät tarjosivat leikkikentän, jossa toteuttaa mielikuvituksekkaita leikkejä. Toisaalta ison lapsijoukkion vastapainoksi oli tärkeää viettää aikaa myös pienemmän ystäväjoukon tai yhden sydänystävän kanssa.

Lasten syntymäpäiviä juhlittiin vielä 1970-luvulla usein pienimuotoisesti perheen kanssa. Vuosikymmenen lopussa syntymäpäiviä alettiin juhlistaa koulussa ja kotona pidettävät juhlit kasvoivat: paikalle kutsuttiin useampi ystävä ja juhliin keksittiin erityistä ohjelmaa, kuten ongintaa. Myös tarjoi-
luihin panostettiin entistä enemmän. Kutsumisesta ja kutsumatta jättämisestä tuli lasten keskinäisissä suhteissa myös keino käyttää valtaa ja eritellä sitä, ketkä olivat hyväksytyjä ja ketkä eivät.

1960-luvulle asti työ vei suuren osan vanhempien huomiosta, ja lasten ajanvietto oli hyvin vapaata. Ystävien kanssa syntyneet riidat ja kärhämät oli selvitettävä itse. Ystävyys on yksi lapsuuden kantavista voimista, ja taito opitaan muilta. Isommat sisarukset, kaverit ja ystävät antavat omalla toiminnallaan mallia, mutta käytännössä omat taidot testataan itse tosi-toimissa.

Ystäväkirjoihin kerättiin muistoja ja kauniita sanoja ystäviltä. Alkuun kirjat olivat tyhjiä muistikirjoja, joihin kirjoitettiin omin sanoin jotain mukavaa ja värssyt koristeltiin piirroksin tai kiiltokuvin. Kirjat olivat suosittuja erityisesti tyttöjen keskuudessa. Myöhempinä vuosikymmeninä kirjoista tehtiin

valmiita, painettuja versiota, joihin kirjoittaja sai täyttää omat tietonsa. Monilla lapsilla oli myös kirjekavereita sekä kotimaasta että ulkomailta.

”Parhaan ystäväni kanssa riitelimme melkein joka päivä ja sovimme riittamme yhtä nopeasti kuin ne olivat alkaneet. Olimme molemmat ainoita lapsia ja kuin sisaruksia toisillemme. Kun vanhempamme viettivät iltaa yhdessä, saimme mekin chipsejä ja hiilihapollista omenajuomaa.”

Muistelija eli lapsuuttaan Hyvinkäällä 1970-luvulla.